

Волонтерство в сучасній Україні: фактори актуалізації

О. О. Протценко

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна, Харків
Corresponding author. E-mail: olga.protsenko@aiasec.net

Paper received 05.02.19; Accepted for publication 13.02.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-192VII32-21>

Анотація. У статті досліджують фактори актуалізації феномену волонтерства у сучасній Україні. Волонтерство розглядається в рамках соціокультурного підходу як соціокультурна практика, а також використовуються теорії суб'єкта та суб'єктності. Автором виділяються мікро- та макросоціальні чинники, що обумовили появу та стрімкий розвиток феномену волонтерства у сучасній Україні. Як емпірична база використовуються матеріали глибинних напівструктурованих інтерв'ю з внутрішньо переміщеними особами, що проведено автором, та вторинного аналізу даних соціологічних досліджень.

Ключові слова: волонтерство, фактори актуалізації, соціокультурний підхід, суб'єктність, Україна.

Вступ. Волонтерство наразі є поширеною практикою у багатьох країнах світу. Воно завжди було відповіддю на певні соціально-значущі проблеми суспільства. Так, у багатьох країнах волонтери допомагали своїм урядам у часи економічної кризи, займалися розбудовою післявоєнної Європи, виконували роль світових посередників між СРСР та Західними країнами у часи Холодної війни.

У сучасному українському суспільстві волонтерство становиться одним із потужніших соціальних рухів. У 2015р. кожний десятий українець мав досвід волонтерської діяльності [7], волонтерам довіряють на рівні з армією та церквою [6], та саме це, на думку експертів, створює шанс успішної діяльності активістів з волонтерських організацій у політичній сфері [14]. Досліджуючи волонтерство, у даній роботі ми фокусуємось на аналізі факторної обумовленості зростання волонтерської діяльності в сучасній Україні та, зокрема, ставимо на меті виявити мікро- та макросоціальні чинники актуалізації волонтерства в сучасному українському суспільстві.

Огляд публікацій за темою. Волонтерство як соціальний феномен сучасного суспільства та його різні аспекти стали предметом дослідження низки вчених. Феномен волонтерства був об'єктом досліджень таких українських науковців як І. Білич, Н. Ванійлович, Т. Голованова, С. Горбунова-Рубан, О. Іщенко, О. Касперович, Т. Лях, О. Резнік, О. Стрельнікова, О. Панькова, В. Погрібна, С. Харченко, О. Хижняк, І. Юрченко. Важливими, з точки зору проблематики даного дослідження, є роботи, в яких зроблено спробу проаналізувати причини активізації волонтерства в українському суспільстві. Зокрема, дослідження щодо ресурсного потенціалу волонтерського руху [9; 10] та праця В. Погрібної, яка у причинах активізації волонтерства вбачає зміни у ментальності українців [11]. Разом із тим робіт, що комплексно досліджують факторну зумовленість актуалізації волонтерства в Україні, досі не існує.

Матеріали та методи. Задля досягнення мети даного дослідження нами використовувалися метод глибинного напівструктурованого інтерв'ю та вторинного аналізу даних досліджень. В 2017-2018 рр. в Харкові автором було проведено 21 інтерв'ю з внут-

рішньо переміщеними особами¹ (ВПО), що займаються волонтерською діяльністю. З них 5 осіб діють самостійно та не є членами жодної з волонтерських організацій або ініціатив та не приймають участь в тих чи інших проєктах, а 16 опитаних є/були членами певної волонтерської організації.

Інтерв'ю проводилося з волонтерами, що залучені до таких організацій та ініціатив:

- ГО «Станція “Харків”» (допомога внутрішньо переміщеним особам);
- БФ «Карітас Харків» (Гуманітарна допомога та реагування на надзвичайні ситуації; здоров'я; сім'я, діти, молодь; надання соціально-правового захисту; протидія насильству; сприяння зайнятості; інтеграційний напрямок; розвиток громад);
- Адаптаційно-культурний центр АК Центр (допомога ВПО, їхня адаптація та інтеграція, юридичні та психологічні консультації, перекваліфікація);
- Ініціативна група «Нова мета» (Спорт, туризм, допомога ВПО);
- Молодіжний відділ Червоного Хреста Харків (надання першої допомоги, допомога незахищеним верствам населення, донорство, організація соціальних проєктів);
- Департамент захисту внутрішньо переміщених осіб (Відновлення виборчих прав ВПО; допомога бізнесу ВПО, допомога ВПО з житлом та ін.).

Відбір респондентів здійснювався методом «сніжного кома», для проведення інтерв'ю запрошувалися респонденти, що переїхали з Донбасу та Криму на підконтрольну українською владою територію після подій 2014 року та не брали участь у волонтерській діяльності до переїзду. Аналіз текстів інтерв'ю здійснювався за допомогою щільного опису та концептуалізації даних.

Вибір саме якісних методів дослідження є доречним, оскільки дозволяє досліджувати співвідношення суб'єктивного та об'єктивного, макро- та мікроконтекстів в умовах соціальних змін та аналізувати вплив об'єктивних факторів через їхню інтерпретацію певними учасниками (у даному випадку ВПО), які діють

¹ Окремим феноменом волонтерської діяльності є волонтерство серед внутрішньо переміщених осіб. З одного боку, переселенці є соціальною групою, яка сама потребує допомоги держави, громадських організацій, волонтерів, з іншого – волонтери-переселенці самі стають рушійною силою цієї допомоги, іноді виконуючи функції держави.

відповідно до свого тлумачення реальності і, тим самим, виступають як суб'єкти.

Теоретичною базою дослідження є соціокультурний підхід та зокрема концептуалізація в його рамках теорії соціальних практик, що дозволяє розглядати волонтерство як феномен, що пов'язаний з суспільством як системою відносин і культурою як сукупністю цінностей і норм, а також теорії суб'єкта та суб'єктності, які допомагають проаналізувати життєві стратегії внутрішньо переміщених осіб, що задіяні у волонтерській діяльності.

Ми розуміємо волонтерство як узвичасні дії людини або групи людей, що мають добровільний, безоплатний, соціально спрямований характер, та проявляються у соціокультурному контексті.

Результати та обговорення. Отже розглянемо чинники *макрорівня*. Одними з найвпливовіших факторів актуалізації волонтерського руху в Україні є зростання соціальної напруги в українському суспільстві та загроза державному суверенітету. Українські дослідники вважають, що такі чинники не є типовими для активізації волонтерського руху в інших країнах [10]. В аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» також зазначається, про активізацію волонтерства саме через анексію Криму та воєнний конфлікт. «За умов <...> зовнішньої агресії волонтерські організації в критичний момент виконали значну частину функцій держави із забезпечення силових структур і постраждалих громадян під час збройного конфлікту» [1, с. 190]. Майже всі респонденти з нашого дослідження зазначали, що переїзд та політична ситуація вплинули на їхні рішення займатися волонтерською діяльністю.

Дана ситуація спричинила появу в українському суспільстві нових груп, що потребують допомоги різного характеру. До таких груп відносяться внутрішньо переміщені особи; переміщені вищі навчальні заклади (ВНЗ); діти, батьки яких бачили війну; військові, що залучені в антитерористичній операції (АТО) – з 30 квітня 2018 – операція Об'єднаних сил (ООС) та їхні сім'ї; жителі прифронтових міст та селищ; ветерани АТО. Вони стали новими об'єктами волонтерської діяльності.² Під час Євромайдану волонтери допомагали тим, хто протестує, після завершення революції надавали допомогу Збройним Силам України, Національній гвардії України, добровольчим батальйонам, ВПО з Криму та Сходу України [10, с. 28], зараз це реабілітація постраждалих від війни та підтримка реформ. Респонденти також відзначали значну роль волонтерських та благодійних організацій в їхній соціалізації та адаптації. Допомога внутрішньо переміщеним особам здійснювалась в діапазоні від гуманітарної та інформаційної помочі до психологічної підтримки та юридичних консультацій.

До числа чинників також відноситься активізація роботи міжнародних організацій на території країни. Поява великої кількості людей, яким потрібна допо-

мога, та загроза державної суверенності призвели до того, що українське суспільство стало об'єктом уваги з боку багатьох міжнародних організацій, що мають діяльність різного характеру та спрямованості. Серед тих, хто активізували свою роботу в Україні після подій 2014 року були Міжнародна організація міграції (МОМ), Карітас та Карітас Спес, Ватикан та Папа Римський, GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit), UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Unicef, British Council, Save the children, Товариство Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, ОБСЄ, ПРООН, уряди багатьох країн світу. Їхня діяльність була спрямована у різних напрямках – у діапазоні від проектів гуманітарного спрямування та проблем безпеки до проектів з неформальної освіти, грантів на підтримки бізнесу, волонтерських та благодійних проектів. Ці проекти дозволили громадянам реалізувати свій потенціал, зацікавитися волонтерською діяльністю. Опитані переселенці, що займаються волонтерською діяльністю, також вказували на важливу роль міжнародних організацій в їхньому житті та допомозі у волонтерській діяльності. Наприклад, респонденти зазначають, що значну гуманітарну допомогу вони отримали від Харківського відділення Червоного Хреста, проекту Папи Римського, Карітас та GIZ. Міжнародна організація міграції допомагала з пошуком роботи та давала можливість відкрити власну справу. Також, респонденти зазначали, що організації сприяли здійсненню волонтерських проектів (виділення грантів для проектів, проведення тренінгів, семінарів). Деякі організації, такі, як наприклад, Червоний Хрест та Карітас залучали волонтерів задля допомоги ВПО, серед яких були й самі переселенці.

На відміну від міжнародних організацій та волонтерського руху український уряд демонструє дефіцит якісних управлінських рішень. Волонтерський рух, який активно проявив себе в ході революційних подій у країні (Євромайдан), пізніше став одним із механізмів протистояння зовнішній збройній агресії, порятунку та допомоги переселенцям з Криму та Донбасу, бійцям в зоні АТО, виконуючи функції держави. У цьому погодимося з думкою українських дослідників, які зазначають: «Розбалансованість взаємодії органів державної влади, нездатність своєчасно відреагувати на ситуації воєнного конфлікту, невиконання покладених на них зобов'язань щодо забезпечення соціальної, особистісної безпеки призвели до значного дефіциту ефективних управлінських рішень, неефективності системи забезпечення Збройних Сил України. Саме такий стан став причиною поширення волонтерського руху в країні» [11, с. 28].

Серед чинників *мікрорівня* одним з найважливіших, на нашу думку, є мотиви українських волонтерів. Коментуючи стрімкий розвиток волонтерства в Україні Е. Лібанова зазначає: «Дуже важливо, що є люди, які розуміють: від влади нічого не треба чекати – ні доброго, ні поганого, – і просто роблять свою справу. Наразі – допомагають армії» [11, с.27].

За допомогою класифікації Х. Анхайера і Л. Саламона [15, с.11] нами було проаналізовано мотиваційні чинники волонтерів. Науковці виділяють три базові групи мотивів: альтруїстичні, інструментальні та

² За даними досліджень «Благодійність та волонтерство: результати соціологічного дослідження» у 2015р. армії допомагали 65% населення та 62% – у 2016 р. [2]

мотиви обов'язку.³ Слід підкреслити, що дані мотиви доволі рідко зустрічаються у волонтерів у «чистому» вигляді. На практиці відбувається «сплетіння» цих мотивів при домінуванні одного з них.

Альтруїстичні мотиви включають допомогу знедоленим, співчуття нужденним, ототожнення себе з постраждалими людьми. Отже, допомагати іншим – одна із домінант альтруїстичних мотивів:

«Каждый человек, который родился на этом свете должен жить не только для себя любимого, а еще как-то по возможности друг другу помогать. Это нормально, но, если бы в жизни было бы так. Если бы мы что-то для друг друга делали, а у нас получается все эгоисты. Основная масса людей живут для себя, максимум – для своих детей. <...> Мне хорошо, когда я знаю, что кому-то хорошо от моих поступков. Просто мне это не сложно делать. У меня бывают такие «окна» на работе, что я час сижу свободно. Но это же лучше, чем просто сериал включить смотреть?» [волонтерка, що допомагає хворим дітям. «Карітас»]

Інструментальні мотиви пов'язані із надбанням нового досвіду і навичок, бажання робити щось вартісне у вільний час; можливість знайомитися з людьми, отримання особистого задоволення від діяльності.

«Просто было время свободное. Не хотелось дома сидеть, поэтому приходил и волонтерил. Нравилась атмосфера, нравились люди, поэтому этим и занимался; потому, что все «горели» Красным Крестом и тем, что он делал. Свообразное хобби у нас». [волонтер, Молодіжний відділ Червоного Хреста Харкова]

«Если бы не «Станция» [ГО «Станція “Харків”»], я не понимаю, как бы я вообще выжила в психологическом плане. Потому, что я приходила и просто убивалась об работу. Я где-то шесть дней в неделю работала... Мы не работали, мы пахали. <...> Когда у тебя проблемы, ты помогаешь и этой помощью ты решаешь какие-то свои психологические проблемы. Естественно до конца это не решается, но это могло». [волонтерка, «Станція “Харків”»]

Таким чином, волонтерство використовується як певний інструмент. У першому випадку за допомогою волонтерської діяльності реалізується потреба у соціальних зв'язках, спілкуванні, тощо. Зазначимо, що надалі цей респондент пов'язав своє життя з соціальною роботою, тобто компетенції та навички, що він отримав, працюючи волонтером, допомогли йому знайти оплачувану роботу. Другій фрагмент інтерв'ю демонструє компенсаторний мотив, тобто волонтерська діяльність у даному випадку допомагає людині через підтримку інших впоратися зі стресом, що викликаний воєнними подіями на Сході, необхідністю переселення та спричиненою цими подіями кардинальною зміною свого життя.

Мотиви обов'язку пов'язані з можливістю реалізувати моральний, релігійний, громадянській обов'язок, а також бажанням робити внесок у розвиток місцевої громади. В умовах воєнного конфлікту, загрози державного суверенітету та дефіциту управлінських рі-

шень дані мотиви надзвичайно актуалізуються. Зазначимо, що такі мотиви присутні майже у всіх опитаних волонтерів-переселенців.

«Я прихожу и начинаю издалека людей приглашать на наши мероприятия. Знаете, рассказывать. Всем рассказывать о том, что будет все хорошо... Ну как-то хочется, чтобы в городе было большое количество успешных людей. Не только финансово успешных людей, но образованных, продвинутых.» [волонтер, лідер ГО «Нова мета»]

«Я с самого начала был супер-пупер патриот типа «Украина понад усе». Потом я начал понимать, что Украина — это только люди. Я увидел, что государство вообще никакой помощи не оказывает, и плеvalo оно вообще на всех переселенцев, волонтеров, на детей, животных, пенсионеров. Вообще на всех. Я увидел, что государство вообще никаким образом не хочет помогать уязвимым слоям населения. И я так как-то более холодно начал относиться к политике. Не то, что более холодно. Вообще нейтрально. Я вообще перестал вникать в это. Я понял, что это все бесполезно и не имеет никакого смысла. На жизнь как это повлияло? Я стал интересоваться проектами, помимо того у меня появилось желание самому какие-то проекты начинать, возглавлять и инициировать, но как бы в большей степени все проекты сводятся к тому, что я начал помогать людям». [волонтер, що діє самостійно, Харків]

«Я ж был в таком состоянии, мне хотелось больше потеть для того, чтобы сделать рывок в обществе. Я тогда для себя понял, <> что город не может быть успешным без успешных людей. Успешные люди, они могут быть либо бизнесмены, либо люди активные в большинстве <>, которые благоприятно влияют на город, на имидж города». [волонтер, лідер ГО «Нова мета»]

«Глаза снизу поднял вверх и понимаешь, что ты поменялся, а вокруг тебя ничего [не поменялось]. Ну, тогда уже пришло время призадуматься о том, что нужно менять что-то вокруг себя». [волонтер, що діє самостійно, Студенок]

«Я думаю потому, что переселенцы, активные переселенцы, это всё прочувствовали на себе. Приехали сюда. Переехал, так получилось, что пришлось уехать, побросать свои дома, работу – все. Посмотрели, а здесь – то же самое болото. Здесь ничего нет. Поэтому они тут волонтерят для того, чтобы здесь не повторилось то, что произошло там. Хоть какими-то своими усилиями, потугами... хотя, это борьба с ветряными мельницами.. но дорогу осилит идущий». [волонтер, Департамент захисту внутрішньо перемішених осіб]

Ще одним важливим чинником, що сприяв актуалізації волонтерства, є ціннісні орієнтації людей, що почали займатися волонтерською діяльністю. За концепцією Р. Інглхарта виокремлюються матеріалістичні та постматеріалістичні цінності. Становлення постматеріалістичних цінностей пов'язано зі зміною самосвідомості особистості та сприяє зміні мотивації поведінки в соціумі, активізації індивідуального са-

³ Докладніше про це див.: [8]

мовираження, перегляду ціннісно-нормативних підстав соціальних взаємин у суспільстві [13; 3]. Як показують соціологічні дослідження, ситуації соціально-економічних потрясінь впливають на ціннісний вибір людей, збільшуючи вибір респондентами матеріалістичних цінностей. Результати моніторингу Інституту Соціології НАН України демонструють, що у 2014 р. ця тенденція зберігалася серед населення України. Разом із тим, дослідження, що було проведено серед людей, що долучились до волонтерського руху, показало домінування серед них постматеріалістичних цінностей [3]⁴.

За результатами нашого дослідження серед волонтерів-переселенців постматеріалістичні цінності найвиразніше демонструють волонтери, що не асоціюють себе з певною організацією. Постматеріалістичні цінності проявляються в їхньому прагненні до самовираження, саморозвитку, індивідуалізму та реалізують через волонтерську діяльність.

«Я могу сказать только то, что я волонтер «для себя». Я не делаю это для кого-то там, для Социального Дома, для АвтоМайдана или для «Станции "Харьков"». Если нужна где-то помощь, я готов помочь. И точно также они мне не нужны. Мне не нужны их деньги, их руки, их товар и так далее. Я делаю это от себя. Мы с братом помогаем. С удовольствием помогаем онкобольным детям, мы помогаем клинике, мы помогаем больницам в Харькове. Облагородить территорию, привезти памперсы. По возможности. Отвозили с братом в Харьковскую область в интернат детям памперсы, конфеты. Полную машину отвезли товара. Ни за чей-то счёт, только за свой. Мне не надо никакой «Станции "Харьков"», чтобы сделать им галочку о том, что это они сделали. Поэтому, я не хочу себя ни к кому приписывать». [волонтер, що діє самостійно]

«Единственное, что приоритетным для меня остается, это прохождение курсов доврачебной помощи. [Хочу] уметь это все, оказывать правильно [помощь] потому, что в медицинском колледже не всегда правильно учат <...> И так же есть очень много семинаров, которые проводятся по обмену волонтеров. Поехать в тот же Киев на какой-то семинар по волонтерству, по помощи другим, узнать что-то новое и, в общем, стремление узнавать что-то новое, как-то помогать потому, что мир наш крутится, мир наш движется». [волонтерка, що діє самостійно]

Як зазначають дослідники, в сучасному українському суспільстві волонтери та волонтерські групи виступають суб'єктами соціальних змін; вони мають високий внутрішній трансформаційний потенціал, високий рівень відповідальності за результати, здатність впливати на інших [9]. Їхня діяльність цілеспрямована та ґрунтується на певних ціннісних орієнтаціях. На макрорівні суб'єктами волонтерства є різні волонтерські організації, на мікрорівні – це волонтер-

ські групи та окремі індивіди (спонсори; волонтери, які приходять за власним бажанням; фахівці в певній галузі; діти і підлітки; клієнти (ті, кому надається допомога); члени організації) [4]. Треба також зазначити існування суб'єктів на мегарівні – це міжнародні благодійні та волонтерські організації.

У ході реалізації волонтерської діяльності внутрішньо переміщені особи з позиції об'єкта волонтерських практик переходять у позицію їхнього суб'єкта, а волонтери й волонтерські групи набувають такої характеристики, як *суб'єктність*. Добровільний характер волонтерської діяльності свідчить про психологічну готовність індивіда та певну здатність до ризику. Волонтери займаються соціально корисною діяльністю, заохочують інших до неї, а отже впливають на інших суб'єктів. Оскільки волонтерство доволі часто актуалізується в умовах соціальних та політичних криз, трансформацій, стихійних лих, можна говорити про адаптаційно-інноваційний потенціал волонтерів. Деякі види волонтерської діяльності передбачають використання певних навичок, вмінь, знань. У волонтерів як суб'єктів наявні специфічні життєві стратегії, ціннісні орієнтації та цінності. Провідний український соціолог Є. Головаха також наголошує на суб'єктності волонтерів: «Люди перейняли на себе функції держави у підтримці армії. Навіть бійці говорять, що це чи не єдина сила, яка підтримала їх у найбільш скрутні часи, і досі держава не знайшла достатніх організаційно-фінансових ресурсів, щоб підтримати армію. Суб'єктність слід шукати саме в цьому середовищі» [5].

Л. Сокур'янська виділяє два рівні структури соціальної суб'єктності: суб'єктна диспозиція (або диспозиційна суб'єктність) та актуалізована соціальна суб'єктність [12]. Диспозиційна суб'єктність характеризується схильністю особистості чи соціальної групи до самостійної та відповідальної соціальної діяльності, яка знаходить своє відображення у відповідній системі цінностей і ціннісних орієнтацій, а також установок на актуалізацію життєвої стратегії самореалізації. Актуалізована суб'єктність включає в себе суб'єктивну диспозицію, але обов'язково передбачає певний рівень підготовленості до здійснення життєвої стратегії самореалізації (відповідну освіту, вміння та навички професійної, політичної діяльності тощо) та власне активну, цілеспрямовану, самостійну, творчу, відповідальну діяльність у різних сферах [12].

Досліджувана нами група волонтерів-переселенців представляє інтерес через те, що з позиції об'єкта волонтерської діяльності переходить у позицію суб'єкта. Використовуючи типологію Л. Сокур'янської ми виокремили два види волонтерів із різними елементами суб'єктності.

До першого типу відносяться волонтери, діяльність яких не потребує певних професійних вмінь та спеціальних навичок:

«Обзваниваю. Где-то информацию даю, с людьми общаюсь, приглашаю». [волонтерка, ГО «Нова мета»]

«Мы так же убирали территории и детские площадки, мы красили просто от себя, убирали по городу». [волонтерка, «Нова мета»]

Другий тип – волонтери, що використовують свої

⁴ Дослідження з використанням методу напівструктурованого інтерв'ю серед інтернет-активістів, що організували волонтерський рух з подолання наслідків снігопаду та хуртовини у Києві[Бойко].

професійні навички, вміння, лідерство.

«То есть я начинала вести в общежитии группу девочек по танцам, но девочки как-то лениво ходили, и поэтому меня к этому как-то не тянуло, и поэтому он [друг] сказал, что я могу заниматься с детками. Даже с более тяжелыми детками я занималась и занимаюсь еще с детьми синдромом Дауна, синдромом аутизма, с различными психическими расстройствами. Я с ними занималась 2-3 месяца, потом [постепенно] я стала уже координатором этого направления. То есть сначала он его начал развивать, потом он это все намного расширил, чтобы везде успеть. Он для меня это оставил». [з інтерв'ю із засновником ГО «Нова мета»].

«Я пошла к Ане и сказала:

- Аня, что я могу сделать?

- А что ты можешь? - спросила она

- Я могу обучать. Я могу сделать тренинг. Я сделаю.

Я сделала его. Мы провели его с Центром занятости свободных людей. Четыре раза я его провела».

[волонтерка, Департамент захисту внутрішньо переміщених осіб]

Висновки. Отже, розгляд волонтерства з позиції соціокультурної практики та теорій суб'єкта та суб'єктності дозволив нам виділити низку чинників, внаслідок яких актуалізувалося волонтерство. Їх можна класифікувати на чинники макро- та мікрорівнів, а також суб'єктивні та об'єктивні. На макрорівні (об'єктивні чинники) це: зростання соціальної напруги в українському суспільстві, загрози державної суверенності, активізація роботи міжнародних організацій на території країни, дефіцит якісних управлінських рішень та виникнення нових груп, що потребують допомоги різного характеру. До чинників мікрорівня (суб'єктивні чинники) віднесено наступні: мотиваційна структура, ціннісні орієнтації особистості, її суб'єктність. Наявність даних чинників свідчить про складний характер феномену волонтерства та потребує подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К.: НІСД, 2015. – 684 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/POSLANNYA-2015_giper_new-4af35.pdf
2. «Благодійність та волонтерство: результати соціологічного дослідження». URL: <https://dif.org.ua/article/postmaydanna-blagodiynist-i-volonterstvo-2015-rezultati-sotsdoslidzhennya>
3. Бойко Н. Ціннісні пріоритети соціально-активних користувачів інтернету // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015 №4 (29) С. 79-85. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4(1)_12).
4. Вайнола Р.Х. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Вайнола Р.Х., Капська А.Й. Комарова Н. М. - К, 1999. - 122 с.
5. Головаха: Война впервые научила украинцев помогать друг другу https://news.liga.net/politics/interview/golovakha_voyna_vpe_rvye_nauchila_ukraintsev_pomogat_drug_drugu
6. Довіра соціальним інституціям. URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678>
7. Каждый десятый украинец в 2015 году занимался волонтерской деятельностью URL: <https://zn.ua/UKRAINE/kazhdyy-desyatyy-ukrainec-v-2015-godu-rabotal-volontetrom-198057.html>
8. Никонов В.Н., Стегний М.В. Мотивы волонтерской деятельности // Вестник ПНИПУ. Социально-экономические науки. 2018. № 1, 146-156. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/motivatsiya-volonterskoy-deyatelnosti-1>
9. Пянькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Ресурсний потенціал волонтерського руху українського суспільства: дослідницька розвідка // Український соціум, 2016. 1(56) С. 25-40. URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-1-56-2016/resursnij-potencial-volonterskogo-ruhu-ukrainskogo-suspilstva-doslidnicka-rozvidka/>
10. Пянькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи // Український соціум, 2016. 2(57) С. 65-64. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Usoc_2016_2_5.pdf
11. Погрібна В. Л. Волонтерський рух як ознака змін у ментальності українців // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Філософія. 2016. № 1. С. 196-202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2016_1_21.
12. Сокурянская Л. Г. Ценностная детерминация становления социальной субъектности в условиях социокультурной трансформации : дис... д-ра социол. наук: 22.00.04 / Харьковский национальный ун-т им. В.Н. Каразина. Х., 2007. 425 с.
13. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму / О.Г.Злобіна, М.О.Пульга, Л.Д. Бевзенко та ін.; за наук.ред. О. Г. Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/leshch-socio-psy-factors-a5-16-01-2017.pdf>
14. Соціологи радять волонтерам балотуватися на Донбасі. URL: <https://dif.org.ua/article/sotsiologi-radyat-volontetram-balotuvatisya-na-donbasi>
15. Anheier H.K., Salamon L.M. Volunteering in cross-national perspective: Initial comparisons / Civil Society Working Paper 10. - Manchester, 2001. - 20 p.

REFERENCES

1. Analytical report to the Annual Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Internal and External Situation of Ukraine in 2015". - K.: NISS, 2015. - 684 pp
2. «Charity and volunteering: results of sociological research». URL: <https://dif.org.ua/article/postmaydanna-blagodiynist-i-volonterstvo-2015-rezultati-sotsdoslidzhennya>
3. Boyko N. Valuable priorities of socially active Internet users // Current problems of sociology, psychology, pedagogy. 2015 №4 (29) С. 79-85. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4(1)_12).
4. Vaynola R. Volunteer Movement in Ukraine: Trends of Development / Vainola R., Kapskaya A., Komarova N. Kyiv, 1999. 122 p.
5. Golovakha: The war firstly taught the Ukrainians to help each other. URL: https://news.liga.net/politics/interview/golovakha_voyna_vpe_rvye_nauchila_ukraintsev_pomogat_drug_drugu

6. Trust to social institutions. URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678>
7. Every tenth Ukrainian engaged in volunteer activities in 2015. URL: https://zn.ua/UKRAINE/kazhdy-desyatyy-ukrainec-v-2015-godu-rabotal-volonterom-198057_.html
8. Nikonov M., Stegny V. Motivation of volunteering // Vestnik PSTU. Socio-economic sciences. 2018, №1. 146-156. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/motivatsiya-volonterskoy-deyatelnosti-1>
9. Pankova O., Kasperovych A., Ishchenko A. Resource potential of volunteering in ukrainian society: research investigation // Ukrainian society. 2016. 1(56) pp. 25-40. URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-1-56-2016/resursnij-potencial-volonterskogo-ruhu-ukrainskogo-suspilstva-doslidnicka-rozvidka/>
10. Pankova O., Kasperovych O., Ishchenko O. The development of volunteer activity in Ukraine as a demonstration of civil society social resources activation: specificity, problems and perspectives // Ukrainian society, 2016, 2(57), pp. 25–40.
11. Pogribna V. Volunteer motion as sign of changes in mentality of Ukrainians // The bulletin of Yaroslav Mudryi NLU. Series: philosophy, philosophy of law, political science, sociology. 2016. № 1 (28). pp. 196-202.
12. Sokuryanskaya L. G. Value determination of the formation of social subjectivity in the conditions of socio-cultural transformation: dis ... Dr. Sociol. Sciences: 22.00.04 / V.N. Karazin Kharkiv National University. Kharkiv, 2007. 425 p.
13. Socio-psychological factors of integration of the Ukrainian society / O. Zlobina, M. Shulga, L. Bevzenko and others.; ed. by O. Zlobina. Kyiv: Institute of Sociology National Academy of Sciences of Ukraine, 2016. 276 p.
14. Sociologists advise volunteers to run for Donbass. URL: <https://dif.org.ua/article/sotsiologi-radyat-volonteram-balotuvatsiya-na-donbasi>
15. Anheier H.K., Salamon L.M. Volunteering in cross-national perspective: Initial comparisons / Civil Society Working Paper 10. - Manchester, 2001. - 20 p.

Volunteering in Ukraine: Factors of Actuals

O. O. Protsenko

Abstract. The article explores the factors of actualization the volunteering phenomenon in contemporary Ukraine. The theoretical frame of the research is sociocultural approach, particularly, ideas of socio-cultural practice, and theories of subject and subjectivity. The author distinguishes micro- and macrosocial factors that led to the emergence and wide spreading of the phenomenon of volunteering in contemporary Ukraine. The empirical base of the research are materials of in-depth semi-structured interviews with internally displaced persons, conducted by authors, and a secondary data analysis of sociological researches.

Keywords: *volunteering, factors of actualization, socio-cultural approach, subjectivity, Ukraine.*